

leert hoe je (ook tussentijds, midden in het broedseizoen) al kan zien hoeveel territoria van elke soort in jouw gebieden gehonoreerd worden. Je kan nu al snuisteren in de handleiding via de SOVON-webside: http://www.sovon.nl/pdf/Handleiding_Autoclustering_BMP.pdf. Op verzoek van lokale vogelwerkgroepen zal Natuurpunt Studie en Natuurpunt Educatie toelichting komen geven over het gebruik en de mogelijkheden van het systeem. Liefst doen we dat natuurlijk voor een aantal verschillende werkgroepen tegelijk. Dat is efficiënter, en meteen ook een nieuw contactmoment tussen werkgroepen. Vogelwerkgroepen die een infosessie van de autoclusteringtool willen boeken, nemen contact op met Koen Leysen (koen.leysen@natuurpunt.be), Dominique Verbelen (dominique.verbelen@natuurpunt.be), of Gerald Driessens (gerald.driessens@natuurpunt.be).

Concreet dan

Wij zijn er, mede omdat het systeem nog is bijgestuurd na onze input, alvast van overtuigd dat deze nieuwe tool volledig aan jullie verwachtingen zal voldoen of die misschien zelfs overtreft. Toch registreren we graag alle mogelijke suggesties voor verdere verbeteringen. Onmiddellijke implementering van alle wensen is uiteraard niet mogelijk, maar prioritaire zaken (zoals programmatorische foutjes) worden op die manier snel uitgeschakeld. Zo kan deze invoermodule, net als trektellen.nl en waarnemingen.be, snel evolueren tot een prachtig werkinstrument voor al onze vogelkijkers. Vanaf 2012 zal de waarnemer vooral nog inventariseren. Telrondes lopen. En interpreteren natuurlijk, want dat is de kern van de zaak: voor een juiste determinatie en interpretatie hebben we nog steeds waarnemers nodig die kunnen denken. Aan het veldwerk verandert er dus eigenlijk niets!

Als je éénmaal met de autoclusteringstool hebt gewerkt, heb je kennis gemaakt met al die kleine gemakjes: zo kan iedereen nu zelf zijn of haar veldkaarten printen op de gewenste manier, op het gewenste formaat. Er verschijnen overzichtelijke tabellen zodat een controle op invoerfouten geen moeite vergt. Je inventarisatie-resultaten zijn en blijven digitaal beschikbaar.

Veranderen later de spelregels, bv. door het aanpassen van aankomstdata of bijstellen van de fusie-afstanden? Geen probleem. Eén druk op de knop en we zijn weer helemaal mee. De ingrediënten staken er nog in, de machine zorgt voor een vers gerecht. Daar wou de inventariseerder uit een vorig tijdperk zelfs niet eens aan denken.

Verleden tijd blijft onvoltooid

Het gaat niet alleen om 'nieuwe' gegevens. Omdat we moeten kunnen zien wat er daadwerkelijk veranderde, is ook het verleden waardevolle informatie voor deze nieuwe tool. Geen reden dus om te denken dat verveling zal toeslaan in de makke periode buiten de broedtijd. Beschik je over oude broedvogelgegevens? Dan is invoeren de boodschap.

Gerald Driessens, Natuurpunt Studie

Nieuw op het menu: slimme streeplijsten !

MARC HERREMANS & WOUTER VANREUSEL

Wel of nog niet waargenomen ?

In een ver verleden, toen onze natuurgebieden nog "Ornithologische Studiecentra" noemden, was het de gewoonte dat tijdens wandelingen (uitstappen noemde men dat toen) de grote leider alle met zekerheid waargenomen vogelsoorten op een fiche aanstreepte. Aan de toegang van een reservaat of in de schuilhut hing vroeger vaak ook een lijst of logboek, waarop iedereen zijn soortenlijst kon noteren. Wie zo'n fiche bekeek, wist meteen welke soorten er die dag in dat gebied gezien werden, en ook welke soorten er allemaal *niet* gezien werden. Die dagstreeplijsten van toen zijn echter al lang in onbruik geraakt. Erger nog, van al die informatie is in veel gevallen weinig bewaard gebleven. Ondertussen gebruiken we al een tijdje elektronische notaboekjes en online databanken, al dan niet via mobiele invoer.

Waarnemingen.be is in de eerste plaats ontwikkeld als elektronisch notaboekje voor het opslaan en delen van losse waarnemingen. En het vervult die functie uitstekend: over voorkomen en verspreiding is het een eindeloze bron van inspiratie. Er zijn ook al heel bijzondere analyses en rapportages uit tevoorschijn gekomen, vaak voorbij de mogelijkheden die we aanvankelijk gedacht hadden (Herremans 2010a,b,c; Herremans *et al.* 2010; Maes *et al.* 2011). Maar soms stuiten we bij gebruik van de waarnemingen toch op een vervelend gebrek. Het gaat nl. enkel over bevestigde *aanwezigheid* van soorten. Over *afwezigheid* komen we via losse waarnemingen weinig te weten. Wanneer een soort in een bepaald gebied niet gemeld werd, valt niet uit te maken of er onvoldoende naar gezocht werd, of ze nog niet werd waargenomen tijdens zoektochten, niet herkend of

niet gemeld werd nadat ze wel werd waargenomen, of écht niet aanwezig was. En dat is een gemis, want voor diverse toepassingen vormen harde afwezigheden belangrijke informatie. Vooral voor de meer algemene soorten, die vaak wel gezien, maar niet gemeld worden, is dat een acuut probleem.

Recente statistische ontwikkelingen leggen nog een ander pijnpunt bloot (van Strien & Soldaat 2009). Nu wordt er bij verspreidingen doorgaans gewerkt met aan- of afwezigheid. Maar dat is nogal simplistisch. In feite gaat het over "reeds waargenomen" en "nog niet waargenomen". En dat laatste is helemaal niet hetzelfde als afwezig. Tussen beide zitten de belangrijke aspecten trefkans en zoekinspanning. We weten allemaal dat sommige soorten zich zo gemakkelijk tonen aan een waarnemer dat je al veel pech moet hebben om ze te missen, zelfs bij één enkel bezoekje aan een gebied waar ze voorkomen. Denk bv. maar aan een Knobbelzwaan op een klein vijvertje. Maar wanneer daar ook een Waterral verscholen zit in een hoekje riet, dan is het helemaal niet zo zeker dat je die bij het eerste bezoek ook opmerkt. Waterral heeft een lagere trefkans dan Knobbelzwaan. Omdat waarnemers een Waterral gemiddeld interessanter vinden dan een Knobbelzwaan, bestaat er bij losse waarnemingen echter de kans dat van dat vijvertje frequenter een waarneming van een Waterral dan van een Knobbelzwaan gemeld wordt. Wanneer we nu een hele reeks streeplijsten zouden hebben met telkens **alle** waargenomen soorten in dat gebied, dan kan je daaruit eenvoudig afleiden hoe vaak je het gebied moet bezoeken vooraleer je die zwaan of ral echt te zien krijgt. Door trefkans mee in rekening te brengen, kunnen veel juistere voorspellingsmodellen gemaakt worden van de ver-

Gebruik de streeplijsten enkel voor een volledig overzicht van alle door jou waargenomen soorten van een bepaalde soortgroep in een gebied (hok/punt) binnen de genoteerde waarnemingstijd !

Deze streeplijsten zijn dus universeel van opzet. Je kan er net zo goed een dagstreeplijst mee maken voor al de vogels waargenomen tijdens een urenlang bezoek aan een groot natuurgebied als een lijstje van de vlinders gedurende vijf minuten van op één punt. Gebruik deze lijsten vanaf nu zo veel mogelijk als aanvulling op puntwaarnemingen. Desnoods wanneer de trein vertraging heeft: zelfs een

stadslstje van wat je van op het perron waarnam kan nuttig zijn. Bv. in welke soort stadswijken van welke grote steden zitten in welke mate nog Huismussen of Zwarte roodstaarten ? In hoeverre zijn de Gierzwaluwen al vertrokken op deze datum? Allemaal zaken die we uit die lijstjes zullen kunnen afleiden.

Marc Herremans, marc.herremans@natuurpunt.be
Wouter Vanreusel, wouter.vanreusel@natuurpunt.be

Referenties

- Herremans M. 2007. Fenologie ruimer bekijken in relatie tot klimaatverandering. *Natuur.oriolus* 73: 1-9.
- Herremans M. 2010a. Monitoren via waarnemingen.be. *Natuur.oriolus* 76(3): 94-108.
- Herremans M. 2010b. Wordt het bidden voor de Torenvalk. *Natuur.oriolus* 77 (2): 60-67.
- Herremans M. 2010c. Can current data scheme's in Flanders assess winter impact on Grey Wagtail *Motacilla cinerea* numbers ? *Bird Census News* 23 (1-2): 113-116.
- Herremans M., Gielen K., Verbeylen G. & W. Vanreusel. 2010. Biodiversiteit in Vlaanderen: waar zit nog wat? Verbanden tussen landgebruik en fauna en flora aan de hand van waarnemingen.be. *Natuur.focus* 9 (4): 140-150.
- Kéry M., Gardner B. & C. Monnerat. 2010. Predicting species distributions from checklist data using site-occupancy models. *Journal of Biogeography* 37: 1851-1862.
- Maes D., Vanreusel W., Jacobs I., Berwaerts K. & H. Van Dyck. 2011. Een nieuwe Rode Lijst dagvlinders. De IUCN-criteria toegepast in Vlaanderen. *Natuur.focus* 10 (2): 62-71.
- van Strien A.J. & L. Soldaat. 2009. Niet gezien of niet aanwezig? Een statistische blik op veldwaarnemingen? *Landschap* 26 (1): 5-14.
- van Strien A.J., Termaat T., Groenendijk D., Mensing V. & M. Kéry. 2010. Site-occupancy models may offer new opportunities for dragonfly monitoring based on daily species lists. *Basic and Applied Ecology* 11 (6): 495-503.
- van Strien A.J., van Swaay C.A.M. & M. Kéry. 2011. Metapopulation dynamics in the butterfly *Hipparchia semele* changed decades before occupancy declined in The Netherlands. *Ecological Applications* 21: 2510-2520.

Interview: Lars Svensson

Lars Svensson werd geboren in 1941 en is auteur van het legendarische "*Identification Guide to European passerines*". In vogelland meer dan zomaar een beetje bekend dus, zeker bij onze ringers want zij gebruiken zijn bijbel vrijwel dagelijks. Deze Zweedse ornitholoog heeft een indrukwekkend palmares. Naast studies van enkele moeilijke soortenduo's of families (zoals spotvogels), ontrafelde hij in 2010 heel wat mysteries rond de zeldzame Humes Karekiet *Acrocephalus orinus*. Die werd lang beschouwd als 'de minst gekende vogel ter wereld'. En dan is er natuurlijk de ANWB- vogelgids. Het duurde decennia eer de laatste hand kon gelegd worden aan wat ontegensprekelijk de meest complete veldgids van Europa is. Ook dit onevenaarbare boek is van zijn hand.

Tien jaar geleden had ik de eer om samen met deze man de krachten te bundelen bij het gedetailleerd herschrijven van de herkenningcriteria voor Vorkstaartplevier en Oosterse Vorkstaartplevier. '*Meticulous birding*' had een aparte tak van vogelstudie kunnen zijn waarvan Svensson de peetvader is. In de aanloop naar de elfde Belgische Vogeldag, waar hij op 25 februari 2012 gastspreker is, stelden we voor onze lezers enkele intrigerende vragen aan deze levende legende.

- **Toen je begon met vogelstudie, was de beschikbare literatuur eerder, laat ons zeggen: 'rudimentair'. Wat spoorde jou aan om daar mee verandering in te brengen en wat inspireerde jou daarbij het meest?**

LS: «Mijn interesse in het ringwerk ontwikkelde zich erg vroeg. Eind jaren '50 haalde ik mijn vergunning om nestjongen te ringen maar ik hielp ook met het ringen van trekvogels in Falsterbo in Zuid Zweden. In het begin en het midden van de jaren '60 nam ik deel aan de ringkampen in de vogelringstations Ottenby (Öland, Zweden) en Capri, Castello Barbarossa, Italië. Dat laatste werd toen nog gecoördineerd door Zweedse ornithologen.

Erg fascinerend om al vogels in de hand te zien en vooral om te leren hoe ik hun leeftijd en geslacht kon bepalen. De toen beschikbare literatuur voldeed niet helemaal aan mijn wensen, maar kom, het lukte wel. De voornaamste publicaties in die tijd waren die van Rudolf Drost en Cornwallis & Smith. Ik startte onmiddellijk met het verzamelen van gegevens en maakte gestileerde tekeningen van vleugelformules. De bedoeling daarvan was om *iets* te maken voor

de Zweedse ringers dat beter bruikbaar was. Mijn motivatie was sterk genoeg om de moeilijke zaken uit te klaren. In de eerste plaats voor mezelf, maar ook om ze daarna op een hopelijk verstaanbare manier te delen met anderen. Ik heb het geluk te beschikken over een soort 'pedagogische drang' of misschien wel een pedagogisch talent. Het eerste resultaat was een (Zweedse) brochure die diende als handige veldgids voor ringers in 1964. Later, in 1970, volgde meteen de eerste druk van de *Identification Guide to European Passerines*. Onvoorstelbaar dat dit werk nu, 41 jaar en vele edities later, nog steeds geldt als de voornaamste referentie op de markt.»

- **Had je je grote idolen in die tijd?**

LS: «Die had ik zeker. Onder de 'levende' ornithologen liep ik erg hoog op met Gustaf Rudebeck, roofvogelkenner van het eerste uur en trekvogelspecialist (voor de waarneembare trek dan). Op gelijke hoogte plaatste ik Carl Edelstam: één van de oprichters van de Ottenby en Capri- vogelringstations. Hij had een enorme encyclopedische kennis op het vlak van zoölogie. Het was één van mijn leermeesters van de eerste jaren. Claude Ticehurst, die met zijn